

1a Trobada de Grups d'Innovació Docent de la UB

Introducció del sistema europeu de crèdits a l'assignatura “Economia Política i Hisenda Pública” de l'ensenyament de Gestió i Administració Pública.

Grup d'Innovació Docent de Gestió i Administració Pública (GID-GAP)

El Grup d'Innovació Docent de Gestió i Administració Pública (GID-GAP) està format per vint-i-cinc professors de diferents departaments que imparteixen docència a l'ensenyament de Gestió i Administració Pública (GAP, en endavant). Es tracta d'un ensenyament que des de 2002 participa en l'experiència pilot de la UB per introduir el sistema europeu de crèdits o ECTS i que des de l'estiu de 2004 ha rebut també el reconeixement del DURSI com a ensenyament pilot per adaptar-se a l'Espai Europeu de l'Ensenyament Superior (EEES). La prova pilot endegada comporta l'aplicació de canvis importants a nivell de metodologia docent, per la qual cosa es va considerar l'oportunitat d'agrupar els professors que participen en aquest projecte en un grup d'innovació docent, amb el propòsit d'afavorir l'intercanvi d'experiències i de buscar un reconeixement que servís d'estímul als esforços que requereix la transformació docent en curs. La creació del grup va rebre el reconeixement de la UB l'abril de 2004.

En el marc de l'experiència referida, l'objectiu de la comunicació és presentar una de les propostes metodològiques que s'han començat a desenvolupar, concretament en l'assignatura “Economia Política i Hisenda Pública”. Abans, però, sembla adequat fer una breu introducció sobre l'ensenyament en el qual s'imparteix l'assignatura.

GAP és una diplomatura de 3 anys que ofereix la Facultat de Dret des del curs 1991-92. Té com a objectiu formar gestors/es o directius/ves de grau mitjà per treballar al sector públic, preferentment i és un ensenyament generalista, en el sentit que no pretén formar per a un camp d'activitat concret, i multidisciplinar, ja que en el currículum hi figuren disciplines relacionades amb el dret, l'economia, la ciència política i la sociologia, les tècniques de gestió i d'altres de caràcter instrumental com l'estadística o la informàtica aplicada a l'Administració Pública.

L'assignatura *Economia Política i Hisenda Pública* s'imparteix a primer curs, segon semestre, i té assignats 9 crèdits en l'actual pla d'estudis, que s'aplica des del curs 2000-2001.¹ A nivell de programació acadèmica, li corresponen, per tant, 6 hores de classe setmanals, durant 14 setmanes. Pel que fa al nombre d'estudiants, que és un factor que condiciona, sens dubte, el mètode docent aplicable, és força elevat, tot i que ha tendit a reduir-se en els últims anys, passant de 191 estudiants el curs 2001-02 als 156 del curs actual. Com s'explicarà més endavant, la causa d'aquest descens cal trobar-la en la disminució del nombre de repetidors, ja que en termes generals es pot afirmar que es manté constant la matrícula d'estudiants de nou ingrés, amb petites variacions segons els cursos.

L'experiència metodològica del curs 2002-03

Les primeres iniciatives per adaptar l'assignatura al sistema europeu de crèdits es produeixen en el curs 2002-03, en el context d'una experiència pilot d'abast reduït en la

¹ Val a dir que es tracta d'un pla d'estudis amb 184 crèdits a cursar en 3 anys, la qual cosa suposa que s'ajusta força a l'esquema de 60 crèdits per curs acadèmic que s'estableix a l'article 4.1 del RD 1125/2003, de 5 de setembre, pel qual s'estableix el sistema europeu de crèdits.

qual participen set assignatures de l'ensenyament de GAP, entre les quals hi ha Economia Política i Hisenda Pública. L'objectiu general, compartit igualment per la resta d'assignatures implicades en l'experiència, era el de desplaçar l'accent de les explicacions del professor realitzades seguint el format de les classes magistrals al treball que ha de desenvolupar l'alumne per a l'aprenentatge de l'assignatura; d'aquesta manera, es transforma el paper del professor, que passa a orientar l'alumne en el seu aprenentatge, amb l'ànim de facilitar-li la tasca i estimular-lo en l'esforç que haurà de realitzar.

El canvi de concepció pel que fa al procés d'aprenentatge comporta que el professor proposi una distribució del total d'hores que ha de dedicar l'estudiant a l'assignatura entre diferents categories d'activitats. El total d'hores vindrà determinat per l'aplicació d'una ratio establerta d'hores per crèdit. Si aquesta ratio és de 25 hores per crèdit, a una assignatura de 9 crèdits li corresponen 225 hores, que caldrà repartir entre activitats a realitzar en presència del professor o activitats presencials i activitats no presencials, entre les quals se sumaran les hores de treball dirigit, les hores d'aprenentatge autònom i almenys una part de les hores d'avaluació.

La proposta de distribució d'hores entre activitats va quedar reflectida en un primer *pla docent* que es va elaborar seguint el model aprovat per Comissió Acadèmica del Consell de Govern de la UB l'any 2003 perquè sigui aplicat en tots els seus ensenyaments. El pla docent especificava, a més, els objectius de l'assignatura, la metodologia de treball i la forma d'avaluació, a banda dels continguts estructurats en blocs temàtics, amb les corresponents fonts d'informació.

El pla docent de l'assignatura va ser publicat en el *dossier electrònic* que es va començar a utilitzar com a eina de comunicació amb els estudiants, mostrant la programació de les diferents activitats i facilitant els materials de treball per als estudiants, incloent textos-guia per a cadascun dels temes, lectures, altres materials complementaris i exercicis.

Pel que fa a la *metodologia*, es va optar per dividir l'únic grup de GAP de primer curs en dos subgrups, amb un professor responsable per a cadascun. No obstant, els dos subgrups seguien una mateixa dinàmica de treball i el mateix calendari. Les sis hores de presència setmanals es van repartir de manera homogènia entre classes teòriques, classes pràctiques i activitats de tutoria. L'aprenentatge de cada tema s'obria amb una sessió de dues hores destinades a presentar una visió general dels aspectes a treballar, indicar els materials seleccionats per a l'aprenentatge i orientar l'estudiant en la seva utilització; l'assistència a aquestes classes era obligada. Deu dies més tard els estudiants havien d'assistir a una altra sessió de dues hores pensada per comentar el treball realitzat i aprofundir en alguns aspectes seleccionats pel seu interès o per la seva complexitat; la iniciativa en aquestes sessions quedava en mans d'un grup reduït d'estudiants que voluntàriament havien acceptat exposar els resultats del seu treball. Addicionalment, cada setmana els estudiants tenien la possibilitat d'acudir a una sessió de tutoria per resoldre els dubtes que se'ls plantejessin.²

² Tot i que hi ha un interval de deu dies entre la sessió teòrica i la sessió pràctica corresponent a un mateix tema, cal assenyalar que cada setmana l'estudiant realitza els dos tipus de sessions; el que succeeix és que la sessió pràctica que segueix a la sessió teòrica realitzada en una setmana determinada no es dedica a treballar el tema explicat en la sessió teòrica aquella mateixa setmana sinó al tema que va ser presentat la setmana anterior. L'encavalcament que suposa la presentació d'un nou tema quan encara no

Al final de cada bloc temàtic es realitzava un exercici d'avaluació compost, d'una banda, d'un exercici desenvolupat en horari no presencial i, d'una altra, d'un petit examen de validació de l'aprenentatge relatiu al bloc. La valoració de cinc exercicis d'avaluació i de l'activitat relacionada amb les pràctiques podia arribar a ser suficient per aprovar l'assignatura per avaluació continuada. De no ser així, hi havia la possibilitat de realitzar un examen final.

L'anàlisi dels resultats en aquell curs acadèmic van posar de manifest un tret característic de l'ensenyament que és l'*elevat nivell d'absentisme* a les classes i el gran nombre de no presentats en els exàmens finals que, més que l'índex de suspensos, constituïa la principal causa de l'increment consolidat del nombre de repetidors. Per aquest motiu, de cara al curs 2003-04 ens vam proposar formular una estratègia metodològica més agosarada per tal de potenciar almenys una certa presència i treball continuat d'aquells estudiants que no es troben en situació de poder assistir regularment a classe.

L'experiència metodològica del curs 2003-04

Es va optar per dividir el grup d'estudiants matriculats a l'assignatura en tres subgrups, assignats a professors diferents. Dos dels grups van aplicar un mètode de treball que requeria l'assistència regular a classe per part dels estudiants (grups presencials), en tant que el tercer requeria assistir tan sols a un nombre reduït de sessions al llarg del curs (grup semipresencial). El primer dia del curs es va informar als estudiants de la possibilitat d'optar entre els dos tipus de grup i se'ls va explicar quin seria el mètode de treball i d'avaluació en cada cas, perquè triessin en funció de la seva disponibilitat de temps i dels compromisos d'assistència i de treball continuat que estaven disposats a assumir.

En el cas dels dos grups presencials es va continuar aplicant essencialment la mateixa metodologia que el curs 2002-03, però es va reforçar l'exigència de presència regular no només a les classes teòriques, sinó també a les classes pràctiques (4 hores setmanals). D'altra banda, el mètode comportava haver de realitzar un determinat nombre de pràctiques i d'exercicis d'avaluació durant el curs que serien objecte d'avaluació continuada. L'activitat de pràctiques podia arribar a representar un 40 per cent de la nota, i es van valorar no tan sols els exercicis lliurats, sinó també l'exposició a classe d'una pràctica preparada en grups reduïts de treball i la participació durant el curs. Els exercicis d'avaluació determinaven el 60 per cent restant. Els estudiants que no demostraven un aprenentatge suficient segons aquests criteris tenien la possibilitat de realitzar un examen final sobre el conjunt del temari, sempre que hagués quedat acreditat que havien complert amb els compromisos assumits en el moment d'optar per l'estratègia presencial: quant a la presència, se'ls exigia haver assistit a un 70 per cent de les sessions teòriques i pràctiques; pel que fa al treball continuat, era imprescindible haver lliurat el nombre de pràctiques prèviament establert.

El compromís d'assistència i de treball continuat es reduïa substancialment en el cas del grup semipresencial. Només es requeria la presència de l'estudiant en cinc sessions de

ha estat tancat el tema anterior pensem que introdueix flexibilitat perquè els estudiants puguin organitzar-se la utilització del temps en funció de la seva situació personal i/o professional.

dues hores, repartides al llarg del semestre, amb la finalitat d'anar guiant l'aprenentatge més autònom dels estudiants els quals, normalment perquè tenien altres compromisos laborals o bé perquè eren estudiants repetidors que cursaven altres assignatures en la mateixa franja horària, no podien anar a classe. D'altra banda, no se'ls exigia que fessin les pràctiques relacionades amb cada tema, però sí els exercicis d'avaluació dels diferents blocs temàtics, sense l'examen de validació. En aquestes condicions, els estudiants del grup semipresencial no podien aprovar per avaluació continuada i necessàriament havien de fer un examen final, sempre i quan acreditessin un 80 per cent de la presència programada i haguessin lliurat un mínim de 4 exercicis d'avaluació, els quals podien arribar a determinar el 40 per cent de la nota final.

Valoració de les experiències

En la valoració de les experiències desenvolupades durant els dos darrers cursos, destacaríem la bona acceptació per part dels estudiants, que manifesten que l'esforç realitzat es veu recompensat per la convicció d'haver après més. D'altra banda, ens ha servit per comprovar que l'estudiant necessita que les regles del joc siguin clares, però un cop aquestes han estat ben explicitades, entén que té dues opcions: bé s'ajusta a les condicions de treball i d'avaluació, bé assumeix que no tindrà la possibilitat de superar l'assignatura. En front dels estudiants trobem la resposta dels professors, no sempre prou favorable, davant d'un mètode que comporta més planificació, en detriment de la improvisació que permet el domini de la matèria si se segueix el mètode de les classes expositives, i sens dubte, més dedicació a la preparació de materials, a l'atenció dels estudiants, a la correcció de treballs i al control del compliment de l'assistència i de la resta de requeriments.

Pel que fa a la receptivitat dels estudiants respecte de l'opció semipresencial, cal assenyalar que va preferir aquesta opció una sisena part dels estudiants: aproximadament 30 estudiants sobre un total de 177 matriculats. D'aquesta manera, l'alternativa que constituïa el grup semipresencial en cap cas no va posar en qüestió el caràcter eminentment presencial del nostre ensenyament i, per contra, va contribuir a reduir el percentatge de no presentats en primera convocatòria. En el curs 2003-04 l'esmentat percentatge va disminuir de l'ordre de 10 punts respecte del curs anterior, quedant situat en poc més del 30 per cent. Val a dir que en el curs 2001-02, abans d'iniciar les experiències descrites, el percentatge de no presentats en primera convocatòria s'apropava al 50 per cent.

Si es valora l'experiència desenvolupada en termes de rendiment acadèmic, tot i que no s'ha realitzat una anàlisi en profunditat, en una primera aproximació s'observa que creix de manera important el percentatge d'alumnes que supera l'assignatura en primera opció. L'esmentat percentatge va passar de ser el 26,7 per cent dels matriculats el curs 2001-02 a situar-se per sobre del 50 per cent en els dos darrers cursos. També ha augmentat sensiblement el nombre relatiu de qualificacions superiors a l'aprobat.

Principals dificultats

Sens dubte les estratègies metodològiques i els criteris d'avaluació descrits han topat amb dificultats que s'han anat evidenciant al llarg dels dos darrers anys.

- En primer lloc, hem observat que l'actual normativa d'avaluacions de la UB no està pensada per a un model d'avaluació continuada del treball de l'estudiant i, a més, conté disposicions que permeten, com a mínim, plantejar-se el dubte de si és possible o no impedir la realització de l'examen final en dues convocatòries quan en el pla docent s'han fixat uns criteris que l'estudiant ha incomplert.³ Sobre aquest punt, des del consell d'estudis de l'ensenyament es va demanar un dictamen als serveis jurídics de la UB que continua pendent.
- En segon lloc, hem pogut comprovar la dificultat de fixar uns barems que permetin ponderar adequadament el valor que cal donar a les diferents activitats realitzades pels estudiants de tal manera que els resultats aconseguixin reflectir el nivell d'aprenentatge assolit.
- En tercer lloc, cal acceptar com una dada l'escassetat d'aules, que fa impossible estendre de forma generalitzada la iniciativa de dividir grups nombrosos en diversos grups més petits; a banda de la insuficient dotació de recursos electrònics a les aules (ordinadors, projectors de power point, connexió a internet, etc.).
- En quart lloc, també se'ns ha fet evident la complicació d'intentar minimitzar les picaresques a l'hora de controlar l'assistència a classe.
- Per últim, hem constatat que cal posar en pràctica estratègies imaginatives per aconseguir que els estudiants treguin més rendiments de les hores assignades a tutories i que tendeixen a no aprofitar.

Per al curs 2004-05 està previst continuar aplicant la mateixa estratègia que en el curs 2003-04, amb algunes modificacions que no afecten l'essència del plantejament però que esperem que puguin contribuir a pal·liar algunes de les dificultats enumerades; principalment les relatives als criteris d'avaluació, que voldríem seguir ajustant, i a l'organització i aprofitament de les tutories.

No obstant, més enllà de les correccions apuntades, som conscients d'un conjunt de tasques que tenim encara pendents. Sense ànim d'exhaustivitat, hem de seguir treballant en la renovació de materials d'aprenentatge per als estudiants i en l'elaboració d'exercicis d'autoavaluació, reemplaçant l'ús del dossier electrònic pel campus virtual, per tal de treure profit dels seus avantatges. D'altra banda, hem d'aprofundir en el seguiment de l'experiència i en la valoració dels resultats assolits, no només en termes de rendiment acadèmic, sinó també avaluant l'assoliment dels objectius establerts i la utilitat de les eines informàtiques emprades, sense renunciar a conèixer l'opinió dels estudiants, i mesurar la seva dedicació per contrastar fins a quin punt la proposta del pla docent és viable i encertada. Tot plegat, constitueix un seguit d'objectius que caldrà anar abordant en els propers anys.

³ D'una banda, en el capítol III sobre Avaluació i qualificació s'estableix que "els estudiants han de ser avaluats d'acord amb el que està previst en el pla docent" (art. 11) i que "l'estudiant sempre pot acollir-se al dret de la prova final en les condicions en què aquesta figuri en el pla docent" (art. 13). Però tot seguit el capítol IV sobre Exàmens, conté dos articles, el 18 i el 19, on es diu que "tots els alumnes matriculats d'una assignatura tenen dret a presentar-se a totes les proves i exàmens que es realitzin (...)" –encara que a continuació s'afegeix "i a ser qualificats segons el que es preveu al pla docent"; també s'especifica que "la matrícula d'una assignatura dona dret als estudiants a dues convocatòries d'examen (...)".